SPIS TREŚCI

Wstęp 5

Alicja Szuman
Przeobrażenia w strukturze zatrudnienia kobiet w Polsce w latach 1992–2001 .. 7

Maria Sasin
Społeczno-demograficzne aspekty bezrobocia w gminach województwa zachodniopomorskiego 24

Barbara Dubnicka
Rola człowieka starego w rodzinie i społeczeństwie w świetle literatury przedmiotu 47

Barbara Dubnicka, Alicja Siwek
Dochody osób w wieku poprodukcyjnym w Polsce 66

Alicja Siwek
Demograficzne uwarunkowania zasad kalkulacji świadczenia emerytalnego w Polsce 81

Iwona Roeske-Słomka
Udziały wydatków na żywność w dochodach rozporządzalnych gospodarstw domowych w Polsce w latach 1994–2001 98

Krzysztof Szwarc
Analiza sytuacji mieszkaniowej ubogich gospodarstw domowych w środowisku wielkomiejskim 109

Małgorzata Kowalska
Model procesu podejmowania decyzji zawierania związków małżeńskich 130

Aleksandra Witkowska, Andrzej Witkowski
Taksonomiczna analiza infrastruktury turystycznej w Wielkopolsce 145

WSTĘP

Niniejszy zeszyt jest kolejnym zbiorem opracowań prezentujących wyniki niektórych osiągnięć w działalności badawczej pracowników Katedry Statystyki i Demografii na Wydziale Ekonomii oraz Katedry Statystyki na Wydziale Zarządzania. Autorzy zajmują się kwestią zatrudnienia i bezrobocia oraz wieloma innymi aspektami życia ludności.

A. Szuman w wyniku przeprowadzonego dla lat 1992–2001 badania stwierdza, iż nastąpiły pozytywne zmiany w poziomie wykształcenia zatrudnianych kobiet polegające na wzroście udziału kobiet z wykształceniem wyższym. Kobiety najczęściej są pracownikami najemnymi, a czterokrotnie rzadziej pracodawcami lub pracującymi na własny rachunek. Wraz z postępującymi zmianami w systemie funkcjonowania gospodarki, obserwuje się wzrost liczby zatrudnionych kobiet w sektorze prywatnym, a spadek w sektorze publicznym. Spada także udział pracujących kobiet w rolnictwie i przemyśle a wzrasta w usługach. Badanie bezrobocia na obszarze województwa zachodniopomorskiego, które przeprowadziła M. Sasin pozwoliło ustalić, iż poziom bezrobocia kobiet jest wyraźnie wyższy niż mężczyzn przy czym stosunkowo najniższy odsetek bezrobotnych występuje wśród ludności z wykształceniem wyższym. Charakterystyczne jest także to, iż poziom bezrobocia na obszarach wiejskich znacznie przekracza poziom bezrobocia w miastach.

Sytuacja osób starych w ciągu wieków, jak stwierdza B. Dubnicka, generowana była głównie przez ich kondycję majątkową. Jeżeli posiadali oni wystarczające środki, wówczas okres ich starości nie różnił się zasadniczo od innych etapów życia. W przeciwnym przypadku byli zależni od rodziny, która niejednokrotnie skazywała ich na żebractwo. Także osoby samotne i niemajętne powiększały populację nędzarzy. Dopiero wprowadzenie systemu powszechnych ubezpieczeń na początku XX wieku stanowi antidotum dla tej kwestii. Wraz z rozwojem cywilizacyjnym rozpowszechnia się jednak inny uciążliwy problem starości, jakim jest samotność. Obecnie w Polsce, jak stwierdzają B. Dubnicka i A. Siwek, co dziesiąta osoba, która przekroczyła wiek emerytalny, uzyskuje niedostateczne środki materialne, a co dwudziesta żyje w strefie skrajnego ubóstwa, przy czym, niestety, można spodziewać się dalszego pogarszania się tej sytuacji. Autorki wskazują więc na potrzebę modyfikacji obowiązującego systemu emerytalnego. A. Siwek na podstawie analizy zasad kalkulacji świadczeń emerytalnych z punktu widzenia uwarunkowań demograficznych podkreśla, że w szczególności ko-

biety będą znajdowały się w bardzo trudnej sytuacji materialnej, a ich szanse na zachowanie standardu życia z okresu pracy zawodowej są znikome.

Jednym z podstawowych wskaźników poziomu życia ludności jest udział wydatków na żywność w dochodzie rozporządzalnym. Stwierdzono, iż wydatki na żywność pochłaniają największą część dochodu w gospodarstwach domowych powiązanych z rolnictwem oraz w gospodarstwach emerytów i rencistów zaś stosunkowo najmniejszą w gospodarstwach pracujących na własny rachunek oraz pracowników. W analizowanym okresie przemian systemowych, zaobserwowano tendencję do wzrostu różnic między udziałami wydatków na żywność w dochodach rozporządzalnych na osobę w gospodarstwach domowych różnych grup społeczno-ekonomicznych. Innym ważnym miernikiem poziomu życia ludności jest ocena sytuacji mieszkaniowej. Taką próbę w odniesieniu do gospodarstw domowych ubogich podjął K. Szwarc na podstawie danych udostępnionych przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Poznaniu. Okazało się między innymi, iż ok. 40% mieszkań tych gospodarstw domowych było pozbawionych urządzeń sanitarnych. Natomiast co trzecie gospodarstwo domowe nie miało dostępu do bieżącej ciepłej wody, co piąte zaś było pozbawione gazu.

Poznaniu procesów tworzenia i trwania rodziny poświęcony jest artykuł M. Kowalskiej, który zawiera modelowe ujęcie przechodzenia z tzw. rynku małżeńskiego w związki nieformalne oraz procesów przechodzenia ze związków nieformalnych w formalne związki małżeńskie.

Aleksandra Witkowska i Andrzej Witkowski podjęli próbę klasyfikacji powiatów Wielkopolski według infrastruktury turystycznej. Autorzy wykorzystali w tym celu metodę niehierarchicznej analizy skupień. W analizie uwzględniono cztery podsystemy: infrastrukturę turystyczną, walory turystyczne, bazę noclegową oraz ruch turystyczny. W wyniku zastosowanego postępowania analitycznego, generalnie stwierdzono, iż obszar województwa wielkopolskiego, z punktu widzenia przyjętego celu badania, jest wysoce niejednorodny. Najwłaściwszy okazał się podział województwa wielkopolskiego na cztery bądź pięć skupień, jednakże o znacznie zróżnicowanych liczbach powiatów wchodzących w skład każdego z nich.

Zakres przedmiotowy prezentowanych w niniejszym zbiorze dociekań i ustaleń jest tradycyjnie szeroki i stosunkowo zróżnicowany. Weryfikacja empiryczna sformułowanych hipotez badawczych oraz procedury zmierzające do wykrycia istniejących prawidłowości odnoszą się do różnych populacji i okresów. Pragnę jednak wyrazić nadzieję, iż także z tych powodów, niniejszy zbiór artykułów okaże się przydatny dla Czytelników o różnych zainteresowaniach poznawczych i metodycznych.

W tym miejscu składam podziękowanie Pani Profesor Ewie Frątczak ze Szkoły Głównej Handlowej za recenzję prac zamieszczonych w niniejszym zeszycie.

Iwona Roeske-Słomka